

... y l'hi *etzivà*; agarra en Carles un palet --- l'hi etjegà ---», Pons Mass. (*La Colla del Carrer* III, 30); «y 'ls carquinyolis y 'ls borregos, y les avellanes, figues, nous y atmetlles, *etzivades* a mostes desde 'l balcó, s'escampaven per l'era com a pluja menuda», id. (*Trascant* p. l. S., 56).

Més endavant el veiem entrant ja en textos d'un to més elevat, però encara en qualitat d'expressió pintoresca, caricaturitzant: «no es cansava d'*etzibar*, l'un darrera l'altre, badalls i sospirs», Coromines (*Silèn*, xvi, 204); no tan sovint, però també usat reflexivament, en el sentit de «posar-se una cosa descuradament, sense prestar-hi atenció, sigui coses materials o figurades»: «tant per tant, no cal pas que trii: tot se fondrà a la fi ab una dormida — digué; y s'ho *etzivà* a l'esquena», Pons Mass. (*Trascant*, 47); «tothom anava negre, no essent la noia del Sr. Sampons i Lluer, que s'havia *etzibat* un enfarfec verd i groc de farbalans i recollits, amb un polisson com un tabernacle», Coromines (*Pigmalió*, XIII, 178).

No és, però, un mot peculiar a l'ús barceloní i del Princ., perquè no demostra pas menys vitalitat a les Illes; allà ja el recull el *DFgra.*: «*etzibar*, tr., pegar, dar o echar; *etzibar-se*, menjar, calar i calarse», com ens ho confirma el mateix *AMAlcover*: «mall. *etzibar*: 25 *etzibar-se una cosa*: menjar-la-se» (*BDLC* VIII, 1914, 137); de fet, jo mateix ho tinc anotat amb aquest ús, i amb -b- bilabial: «li va *ædzibá* ---» a Alaró (1963); Moll ens garanteix el mateix pel que fa a Menorca; i a Eivissa ha de ser molt vivaç perquè no sols ens diu *PzCabr.* que «*etsibà*» és «meter por fuerza», sinó que ho trobem diverses vegades en les Rondalles de Joan Castelló: *Rond. Eiv.*, p. 80 (citada a prop. de *batxa*), i quan apareix una serp com un enorme cuc «estirollat»: «agafà sa granera i --- li *etzibà* granerada per damunt es cap» (cita d'ell mateix en el *Ll. d'Eivissa* de Villangómez, 218).¹

No valia la pena de torbar-se refutant, com ho fa *AlcM* (cf. *AORBB* II, 31), el «llatí impossible» dels successius tempteigs etimològics 'joventívols de Spitzer **EXJACIVARE*, **EXJACICARE* i **EXCIBARE*, que el mateix fet d'anar-los reemplaçant tan de pressa i des- 40 preocupadament ja prova que ni el mateix autor se'ls prenien com a cosa gaire seriosa: no són «teories poc segures» segons el sacramental eufemisme d'En Moll sinó disbarats «*etzibats* bastant a la lleugera»; recollim la certificació d'En Moll que la labial és pertot a les Balears; tampoc no convenia fer cas de la paronomàsia amb *ATZUFAR*, italianisme ben identificat (un *etzubar* local d'*AlcM* és encreuament sense valor amb aquest manlleu); si hi ha res a veure amb *ENGEGAR* i la seva variant *atgegar* no ens precipitem a admetre-ho ni a rebutjar-ho del tot, puix que el d'aquest mot és un problema etimològic gros i encara 45 no ben resolt: és raonable sospitar que la principal influència de l'un sobre l'altre ha consistit només en la preocupació d'ortografiar *etzibar* amb e-, quan hauria estat més natural de fer-ho amb a- si no hi hagués 50 hagut una mica pertot aquest prejudici pseudo-etimo-

lògic.

Per al nostre mot hi ha un suggeriment més senzill i més acceptable: que sigui derivat de l'arabisme obscè *atzeb* 'membre viril' que precisament resta ben viu a les Illes i que degué ser molt més conegut pertot en el temps en què els moros pesaven tant en la vida de la nació entera. ¿Hauriem de recordar la història semàntica dels usos populars de *FOTRE* (amb el probable duplicat cèltic *BOT-*) i dels eufemismes *fúmer*, *tirar-se una dona*, *FULLARE* (cast. *foliar*, fr. *foulon*, re- 55 *fouler*, etc.), o *engegar* al *CARALL*?

Encara que el cast. germanesco *engibar* (cf. *engibaire* 'rufià que cobra els diners guanyats per la prostituta'), *gibar* «fastidiar, molestar», leon. i hisp-am. *chibar*, id., passen per ser derivats del llatinitzant *giba* 'gep', qui sap si en el fons no hi ha també el mateix font **zibar* d'origen aràbic; el cas és que el monoverí 60 *Canyís* (p. 153) usava *gibar*, que Sanchis Guarner en el seu glossari d'aquest autor defineix «*etzibar*, llançar amb violència, induir amb pressió» i *gibó* m. «impuls violent, engegada».

Tinguem present que la e i la i no estan separades fonemàticament en àrab. Vindria d'això, doncs, la i de *etzibar/gibar*, en lloc de la e d'*atzeb*? Hi ha d'altres explicacions possibles, i la següent no és l'única: a Castella ens diu Enric Valor que *estibar* és = *espantar*, *estiba* figura com a «castigo» en Sanelo i en «germanía», i Giner i March també afirma que en valencià familiar es diu *estibar* per 'pegar' («*estiba-li* una punyada al ventre»): pogué haver-hi doncs, una acció paronomàstica d'aquest *estibar* sobre *atzeb* que fos responsable de la i de *etzibar*, si bé en tot cas aquest ve d'*atzeb* i ben certament no de cap evolució ni alteració d'*ESTIBAR*.

DERIV.: *Etzigori* o *etzibori*: tot i que la forma més documentada i amb dades més directes és aquella, sembla que podem assegurar que aquesta existeix, i no en un sol lloc, i és probable que sigui un derivat de *etzibar*, proveït d'un sufix o terminació com la de *casori*, *robatori*, *desori*, *bodori*, *gori-gori*, *debitori* (cast. *jolgorio*); s'ho apuntava Coromines com a oït a l'Alt Empordà: «*etzigori*: gatzara, gresca, tabola; ex.: *hem d'anar a fer un gran etzigori*» (Llers, maig de 1898), i després devia oïr-ho molts cops als seus parents i 45 amics d'aquella terra, perquè tot i que no recordo haver-ho sentit mai a ell ni a la meva àvia, ni a la meva mare gironina ni als altres parents d'aquelles terres, ell va usar-ho sovint a les seves obres. D'altra banda el *DAG.* reporta *etzibori* d'Igualada, amb -b- i amb la definició «romanso, cosa inútil; estirabot».

En l'escriptor el tenim sovint amb el significat de 'xivatri, gresca, soroll' (no sempre «alegre» o «festós», com diu *AlcM*, però sí en la majoria dels casos): en una escena de broma grotesca: «tota una colla de presidaris al voltant, aguantant-se el riure per no destorbar el gran *etzigori*», *Presons Im.*, p. 91 (veg. més context a *BUTXARA*), «els meus fills són grans i --- no mengem mai sols --- només hi ha que no els he 55 ensenyat a parlar en veu baixa, i s'arma un *etzigori!*», en un article autobiogràfic que ell mateix va redactar 60